

Minnisblað.

Tillögur að útfærslu innviðaleiðar.

Í skýrslu Auðlindarinnar okkar - sjálfbær sjávarútvegur sem kynnt var 29. ágúst 2023 er lagt til að að úthlutn almenns byggðakvóta samkvæmt lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006 verði hætt og tekið upp annarskonar fyrirkomulag til að styðja við þær sjávarbyggðir þar sem verulega hefur dregið úr sjávarútvegi. Í skýrslunni er fjallað um byggðakerfin sem eru þau 5,3% sem ráðherra hefur heimild til að ráðstafa af heildarafla hvers árs til m.a. strandveiða, almenna byggðakvóta, aflamark byggðastofnunar, línuviltun og skel- og rækjubóta. Lagðar voru til tvær leiðir í skýrslunni, annars vegar innviðaleið, þar sem þær veiðiheimildir sem eru til ráðstöfunar eru leigðar út og aukin verðmæti sem við það skapast verði nýtt til uppbyggingar á sjálfbærum atvinnurekstri og samfélagslegum innviðum í sjávarbyggðum til framtíðar, en slík uppbygging væri ekki bundin við sjávarútveg. Hins vegar byggðafestuleið, þar sem gripið væri til sértækra og markvissra aðgerða til að nýta aflaheimildir til að efla byggðir þar sem veiðar og vinnsla eru talin eiga framtíð fyrir sér. Heimildum sé þannig ráðstafað beint til byggða eða einstaklinga með tilteknum reglum. (bls. 93-96 - Auðlindin okkar - sjálfbær sjávarútvegur).

Samhliða samningu frumvarps til nýrra heildarlaga um sjávarútveg hefur matvælaráðuneytið haft til skoðunar með hvaða hætti væri unnt að útfæra tillögur starfshópa Auðlindarinnar okkar og hefur ráðuneytið átt fundi með innviðaráðuneyti og Byggðastofnun um mögulegar útfærslur og tillögur. Með minnisblaði þessu eru hér með kynntar tvær tillögur að útfærslu, sem óskað er umsagna um í samráðsgátt stjórnvalda.

Í drögum að frumvarpi til laga um sjávarútveg er lagt til að sjávarbyggðir verði skilgreindar sem "Byggðarlag við sjávarsíðuna þar sem fiskveiðar og/eða fiskvinnsla eru eða hafa verið stundaðar á síðustu 30 árum." Þá er í drögunum að finna tillögu að 38. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um heimild ráðherra til að draga ákveðið hlutfall í hverri tegund frá heildarafla fiskveiðiárs og skal það nema 5,3% af heildarafla en ákvæðið er svohljóðandi:

38. gr.

Frádráttur frá heildarafla.

Ráðherra er heimilt að draga ákveðið hlutfall í hverri tegund frá heildarafla hvers fiskveiðiárs skv. 1. mgr. 37. gr. sem skal vera 5,3% af heildarafla. Skal því varið til eftirtalinnna hluta fiskveiðistjórnunar:

1. Strandveiða skv. 57. – 59. gr.
2. Aflamarks Byggðastofnunar skv. 60. og 61. gr.
3. Innviðastuðnings skv. 62. og 63. gr.
4. Frístundaveiða í atvinnuskyni skv. 64. gr.
5. Sjóstangaveiðimóta skv. 65. gr.

Ráðherra skal eigi sjaldnar en á fimm ára fresti leggja fyrir Alþingi skýrslu um meðferð og ráðstöfun samkvæmt 1. mgr.

Ráðherra er heimilt að draga ákveðið hlutfall í hverri tegund frá heildarafla fiskveiðiárs skv. 1. mgr. 37. gr. sem ráðstafað er til rannsókna á vegum Hafrannsóknastofnunar, veiða í fræðsluskyni og veiða við vísindalegar rannsóknir.

Hlutfallinu sem dregið er frá heildarafla er ráðherra heimilt að skipta í aðrar tegundir til að leitast við að tryggja tegundarsamsetningu. Ráðherra skal með reglugerð mæla nánar fyrir um þessa framkvæmd, m.a. um gerð tilboða, tímafresti, magn í skiptum og að Fiskistofa annist framkvæmdina. Hlutfallið samkvæmt þessu ákvæði er heimilt að flytja milli fiskveiðiára.

Fyrir úthlutun aflamarks samkvæmt grein þessari skal útgerð skips greiða gjald samkvæmt gjaldskrá Fiskistofu.

Leið A - innviðastuðningur sjávarbyggða.

62. gr.

Innviðastuðningur.

Markmið innviðastuðnings er að styðja sjávarbyggðir þar sem dregið hefur úr sjávarútvegi. Stuðningnum er ætlað að treysta atvinnu og byggð í landinu með stuðningi við uppbyggingu á sjálfbærum atvinnurekstri og samfélagslegum innviðum í sjávarbyggðum til framtíðar.

Á fimm ára fresti skal leggja mat á stöðu sjávarbyggða sem hafa fengið stuðning skv. 1. mgr. og hvort breyting hafi orðið á fjölda starfa, íbúapróun og atvinnustarfsemi í sjávarbyggðum. Ráðherra skal leggja fram mat á stöðu sjávarbyggða í skýrslu til Alþingis skv. 2. mgr. 38. gr.

Á hverju fiskveiðiári er ráðherra heimilt að ráðstafa hlutfalli af heildarafla í óslægðum botnfiski til innviðastuðnings skv. 3. tölulið 1. mgr. 38. gr. og skal það boðið upp til eins árs í senn. Fiskistofa skal sjá um markað fyrir uppboð aflamarksins og auglýsir eftir tilboðum. Við töku tilboða skal gætt að hámarksaflahlutdeild tilboðsgjafa skv. 43. gr. Ráðherra skal með reglugerð kveða nánar fyrir um markað, tilboðsfresti, skilmála og framkvæmd.

Tekjur af leigu aflamarksins skulu renna í ríkissjóð til að mæta stuðningi við sjávarbyggðir skv. 1. mgr. Ráðherra skal á grundvelli fjárheimildar í fjárlögum ákvarða fjárveitingu til innviðastuðnings sjávarbyggða til að styðja þær byggðir þar sem dregið hefur úr sjávarútvegi.

63. gr.

Úthlutun innviðastuðnings.

Ráðherra skal veita tímabundin framlög skv. 3. mgr. 62. gr. til innviðastuðnings sjávarbyggða þar sem verulega hefur dregið úr sjávarútvegi og þörf er fyrir aðra atvinnusköpun. Byggðastofnun skal árlega gera tillögu til ráðherra um þær sjávarbyggðir sem þurfa á stuðningi að halda og skal þar m.a. horft til stöðu og staðsetningar sjávarbyggðar og hversu háð viðkomandi byggð er sjávarútvegi, íbúapróun og tækifæra til uppbyggingu sjálfbærs atvinnureksturs á öðrum sviðum en sjávarútvegi.

Ráðherra skal með reglugerð kveða nánar á um þau skilyrði sem sjávarbyggðir þurfa að uppfylla skv. 1. mgr. til að fá innviðastuðning, úthlutun innviðastuðnings og hvernig stuðningurinn skiptist á milli sjávarbyggða, eftirlit og eftirfylgni.

Athugasemdir við einstakar greinar.

Um 62. gr.

Ákvæðið er nýmæli og byggir á tillögum starfshópa Auðlindarinnar okkar sem snúa að breytingu á svonefndum almennum byggðakvóta sem fjallað er um í 10. gr. laga um stjórn fiskveiða. Í stað almenns byggðakvóta lagði Auðlindin til tvær leiðir annars vegnar innviðaleið og byggðafestuleið. Lagt er til í ákvæðinu að farin verði innviðaleið og lagt til að heiti þeirrar leiðar verði innviðastuðningur. Markmið innviðastuðnings er að styðja tímabundið við sjávarbyggðir þar sem dregið hefur úr sjávarútvegi. Stuðningnum er ætlað að treysta atvinnu og byggð í landinu með stuðningi við uppbyggingu á sjálfbærum atvinnurekstri og samfélagslegum innviðum í sjávarbyggðum til framtíðar. Þar með er lagt til að stuðningurinn nýtist til uppbyggingar annars konar starfsemi en sjávarútvegs í þeim sjávarbyggðum þar sem dregið hefur verulega úr sjávarútvegi. Lagt er til að stuðningurinn verði tímabundinn, þ.e. að stuðningi verði hætt til sjávarbyggða þar sem náðst hefur mælanlegur árangur sem nánar er tilgreindur í 1. mgr. 61. gr. frumvarpsins, þ.e. fjölgun starfa, íbúapróun og fjölgað hafi atvinnutækifærum í viðkomandi sjávarbyggð.

Í 2. mgr. er lagt til að á fimm ára festi verði lagt mat á stöðu þeirra sjávarbyggða sem fá innviðastuðning. Þá verði lagt mat á það hvort mælanleg breyting hafi orðið á fjölda starfa, hvernig íbúapróun hafi verið og uppbygging atvinnustarfsemi í viðkomandi sjávarbyggð. Lagt er til að þetta mat verði framkvæmt samhliða undirbúningi skýrslu til Alþingis skv. 2. mgr. 38. gr. frumvarpsins.

Í 3. mgr. er mælt fyrir um heimild ráðherra til að ráðstafa hlutfalli af heildarafla í óslægðum botnfiski til innviðastuðnings sbr. 3. tölul. 1. mgr. 38. gr. frumvarpsins. Lagt er til að það hlutfall verði boðið upp til eins árs í senn og Fiskistofu falið að sjá um markað fyrir það aflamark og ber að auglýsa eftir tilboðum í aflamarkið. Þá er lagt til að þegar Fiskistofa tekur afstöðu til framkominna tilboða skuli gætt að hámarksaflahlutdeild tilboðsgjafa sbr. 43. gr. frumvarpsins. Einnig er ráðherra veitt heimild til

að kveða nánar á um með reglugerð fyrirkomulag leigumarkaðarins, tilboðsfresti, skilmála og framkvæmd.

Í 4. mgr. er lagt til að tekjur af uppboði aflamarks innviðaleiðar skuli renna í ríkissjóð til að mæta stuðningi við sjávarbyggðir. Lagt er til að ráðherra skuli á grundvelli fjárheimildar í fjárlögum ákvarða fjárveitingu til innviðastuðnings sjávarbyggða.

Um 63. gr.

Ákvæðið er nýmæli og fjallar um innviðastuðning sjávarbyggða sem lagt er til að tekinn verði upp í stað úthlutunar almenns byggðakvóta. Samkvæmt 1. mgr. er lagt til að ráðherra veiti tímabundin framlög til innviðastuðnings sjávarbyggða, þ.e. sjávarbyggða sem verulega hefur dregið úr sjávarútvegi og þörf er fyrir aðra atvinnusköpun. Lagt er til að Bygðastofnun geri árlega tillögu til ráðherra um þær sjávarbyggðir sem þurfi á stuðningi að halda og skal þar m.a. horft til stöðu og staðsetningar viðkomandi byggðar og hversu háð viðkomandi byggð er sjávarútvegi, hvernig íbúapróun hefur verið og tækifæra til uppbyggingu sjálfbærs atvinnureksturs á öðrum sviðum en sjávarútvegi.

Í 2. mgr. er lagt til að ráðherra skuli með reglugerð kveða nánar á um þau skilyrði sem sjávarbyggðir þurfa að uppfylla til að geta fengið úthlutað innviðastuðning, m.a. hvernig mat og val á sjávarbyggðum fer fram, hvernig úthlutun innviðastuðningsins sé háttáð og hvernig innviðastuðningurinn skiptist á milli þeirra sjávarbyggða sem lagt er til að fái úthlutað innviðastuðningi. Einnig verði þar kveðið á um með hvaða hætti stuðningnum er úthlutað en það getur t.d. verið gert á grundvelli samnings við viðkomandi sveitarfélag þar sem sjávarbyggð er staðsett. Einnig verði í reglugerðinni kveðið á um eftirlit Bygðastofnunar með úthlutuninni og einnig eftirfylgni hvernig stuðningurinn hefur nýst viðkomandi sjávarbyggð.

Leið B - úthlutun aflaheimilda til sveitarfélaga.

62. gr.

Innviðaleið.

Markmið innviðaleiðar er að styðja sjávarbyggðir þar sem dregið hefur úr sjávarútvegi. Stuðningnum er ætlað að treysta atvinnu og byggð í landinu með stuðningi við uppbyggingu á sjálfbærum atvinnurekstri og samfélagslegum innviðum í sjávarbyggðum til framtíðar.

Á fimm ára fresti skal leggja mat á stöðu sjávarbyggða sem hafa fengið stuðning skv. 1. mgr. og hvort breyting hafi orðið á fjölda starfa, íbúapróun og atvinnustarfsemi í sjávarbyggðum. Ráðherra skal leggja fram mat á stöðu sjávarbyggða í skýrslu til Alþingis skv. 2. mgr. 38. gr.

Á hverju fiskveiðiári er ráðherra heimilt að ráðstafa aflamagni í óslægðum botnfiski til sjávarbyggða skv. 3. tölul. 1. mgr. 38. gr. Ráðherra er heimilt að úthluta því aflamagni í formi aflaheimilda til sveitarfélaga skv. 63. gr.

63. gr.

Úthlutun aflaheimilda til sveitarfélaga.

Ráðherra er heimilt að úthluta árlega aflaheimildum til sveitarfélaga sem hafa sjávarbyggðir þar sem verulega hefur dregið úr sjávarútvegi og þörf er fyrir aðra atvinnusköpun. Bygðastofnun skal gera tillögu til ráðherra um þær sjávarbyggðir sem þurfa á stuðningi að halda og skal þá horft til stöðu sjávarbyggðar, íbúapróun, tækifæra til uppbyggingu sjálfstæðs atvinnureksturs á öðrum sviðum en sjávarútvegi og stöðu innviða. Bygðastofnun skal leita eftir álitum sveitarstjórna viðkomandi sjávarbyggða áður en tillögur eru lagðar fyrir ráðherra.

Sveitarfélög skulu auglýsa úthlutaðar aflaheimildir til leigu til eins árs í senn. Sveitarfélög skulu gera samning við leigutaka aflaheimildanna og tilkynna til Fiskistofnu, sem sér um að flytja aflaheimildir á viðkomandi fiskiskip. Tekjur af leigu aflaheimilda skulu renna í sveitasjóð og skal þeim ráðstafað til að styðja við sjávarbyggðir innan viðkomandi sveitarfélags í samræmi við 1. mgr. 62. gr.

Ráðherra skal með reglugerð kveða nánar fyrir um þau skilyrði sem sjávarbyggðir þurfa að uppfylla til að fá úthlutað aflaheimildum, mat á þörf fyrir stuðning, hvernig leigu aflaheimilda sem úthlutað er til sveitarfélaga skuli háttáð, niðurfellingu úthlutnar og mat á árangri stuðningsins.

Athugasemdir við einstakar greinar.

Um 62. gr.

Ákvæðið er nýmæli og byggir á tillögum Auðlindarinnar okkar sem snúa að breytingu á svonefndum almennum byggðakvóta sem fjallað er um í 10. gr. laga um stjórn fiskveiða. Í stað almenns byggðakvóta er lagt til að lögfest verði svokölluð innviðaleið. Markmið innviðaleiðarinnar er að styðja sjávarbyggðir þar sem dregið hefur úr sjávarútvegi. Stuðningnum er ætlað að treysta atvinnu og byggð í landinu með stuðningi við uppbyggingu á sjálfbærum atvinnurekstri og samfélagslegum innviðum í sjávarbyggðum til framtíðar. Þar með er lagt til að stuðningurinn nýtist til uppbyggingar annars konar starfsemi en sjávarútvegs í þeim sjávarbyggðum þar sem dregið hefur verulega úr sjávarútvegi. Þá verði lagt mat á það hvort mælanleg breyting hafi orðið á fjölda starfa, hvernig íbúapróun hafi verið og uppbygging atvinnustarfsemi í viðkomandi sjávarbyggð.

Í 2. mgr. er lagt til að á fimm ára fresti sé lagt mat á stöðu sjávarbyggða sem hafa fengið stuðning skv. 1. mgr. og hvort breyting hafi orðið á fjölda starfa, íbúapróun og atvinnustarfsemi í sjávarbyggðum. Ráðherra skal leggja fram mat á stöðu sjávarbyggða í skýrslu til Alþingis skv. 2. mgr. 38. gr.

Í 3. mgr. er mælt fyrir um heimild ráðherra til að ráðstafa hlutfalli af heildarafla í óslægðum botnfiski til innviðaleiðar sbr. 3. tölul. 1. mgr. 38. gr. frumvarpsins. Lagt er til að þeim aflaheimildum verði úthlutað beint til sveitarfélaga samkvæmt 63. gr. frumvarpsins.

Um 63. gr.

Ákvæðið er nýmæli og fjallar um úthlutun aflaheimilda til sveitarfélaga. Í 1. mgr. er lagt til að ráðherra verði heimilt að úthluta árlega aflaheimildum til sveitarfélaga sem hafa sjávarbyggðir þar sem verulega hefur dregið úr sjávarútvegi og þörf er fyrir aðra atvinnusköpun. Lagt er til að Byggðastofnun geri tillögu til ráðherra um þær sjávarbyggðir sem þurfa á stuðningi að halda og við það mat sé m.a. litið til stöðu sjávarbyggðar, íbúapróun, tækifæra til uppbyggingar sjálfbærs atvinnurekstur á öðrum sviðum en sjávarútvegi og þá verði einnig litið til stöðu innviða í viðkomandi sjávarbyggð og hvernig þeir kunni að nýtast fyrir aðra atvinnusköpun. Við þetta mat á stöðu sjávarbyggða er lagt til að Byggðastofnun leiti áhlits sveitarstjórna viðkomandi sjávarbyggða áður en tillögur eru lagðar fyrir ráðherra.

Í 2. mgr. er lagt til að sveitarfélögin auglýsi til úthlutunar þær aflaheimildir sem þeim er úthlutað og þær boðnar til leigu til eins árs í senn. Þá er lagt til að sveitarstjórnir geri samning við viðkomandi leigutaka og á grundvelli þess samnings sér Fiskistofa um að færa aflaheimildirnar á viðkomandi fiskiskip. Sveitarfélögunum er í sjálfsvald sett hvort þau setji ákveðnar kröfur eða skilyrði vegna úthlutun aflaheimildanna, en æskilegt að þá sé gætt að jafnræði og kröfurnar séu málefnalegar, enda meginmarkmið innviðaleiðar að sem mestar tekjur fái til stuðnings viðkomandi sjávarbyggð. Þá er lagt til að tekjur af leigu aflaheimildanna skuli renna í sveitasjóð, þ.e. A-hluta sveitarsjóðs hjá viðkomandi sveitarfélagi.

Í 3. mgr. er lagt til að ráðherra kveði nánar á um þau skilyrði sem sjávarbyggðir þurfa að uppfylla til að fá úthlutað aflaheimildum, hvernig mati á þröf fyrir stuðning skuli háttað og hvernig leigu aflaheimilda sem úthlutað er til sveitarfélaga skuli háttað. Þar verði m.a. kveðið á um auglýsingu sveitarfélaga, form og efni leigusamninga um aflaheimildir, ákvæði er snúa að niðurfellingu á úthlutun aflaheimilda. Þá verði einnig í reglugerð kveðið á um það hvernig mat á árangri stuðningsins skuli fara fram, en það mat og upplýsingar nýtast til undirbúnings skýrslu til Alþingis, um meðferð og ráðstöfun stuðnings til sjávarbyggða skv. 2. mgr. 38. gr. frumvarpsins.

Matvælaráðuneyti,
22. nóvember 2023.